

SIGNALER

Medlemsblad for Rolf Jacobsens Venner | 1.2020

ASGER SCHNACK

Rolf Jacobsen – et portræt

Side 6

STEIN ARNOLD HEVRØY

Kva kan Rolf Jacobsens
boksamling fortelje oss?

Side 10

ARNE BAKKEN

Tanker om Rolf Jacobsens
diktning og Hamardomen

Side 17

**ROLF
JACOBSENS
VENNER**

ROLF JACOBSENS VENNER

Skappels gate 2
2317 Hamar

rolf-jacobsen.no

Styret:

Eva Arnseth (leder)
Hanne Lillebo (nestleder)
Jan Erik Haug (kasserer)
Tore Stenersen (sekretær)
Anne Lillevold Jacobsen (styremedlem)
Cecilie Werner Erichsen (varamedlem)
Gunnar Brox Haugen (varamedlem)

SIGNALER

Redaksjonen:

Gunnar Brox Haugen
Hanne Lillebo
Tore Stenersen

Design: Tweed
Trykk: Printex
Opplag: 300

Redaksjonen takker de som har bidratt til dette nummeret av *Signal*.

Stoff til neste nummer må være sendt redaksjonen innen 1. oktober:
post@rolf-jacobsen.no

Logoen til Rolf Jacobsens Venner er basert på Tom Gundersens tresnitt fra 1994.

INNHold

- 3** Lederen har ordet
- 4** Mitt Rolf Jacobsen-dikt:
Marit Tenmann velger «Ildfluene»
- 6** Asger Schnack:
Rolf Jacobsen – et portræt
- 10** Stein Arnold Hevrøy:
Kva kan Rolf Jacobsens boksamling fortelje oss?
- 16** Festivalnytt
- 17** Arne Bakken:
Tanker om Rolf Jacobsens diktning og Hamardomen
- 22** Notiser

Følg Rolf Jacobsens Venner på **facebook!**

LEDEREN HAR ORDET

«Med et blomstred alt / og enhver er alene / i sin besøgstid», skrev Henrik Nordbrandt i gjesteboka da han besøkte Skappels gate 2 i mars. Den danske festivalpoeten hadde, i likhet med mange andre besøkende, interesse av å se Rolf Jacobsens leilighet.

RJV samarbeidet med Nordisk poesifestival om flere arrangementer i Skappels gate 2 under årets festival. Vi minnes med glede den danske forfatteren og forleggeren Asger Schnacks meget engasjerte og innsiktsfulle kåseri om Rolf Jacobsen. Noen av dere husker sikkert gjennomgangen av Jacobsens tolv diktsamlinger som Schnack først publiserte på Facebook og vi deretter trykte i *Signal* 2/2013, en forfriskende nylesning av Jacobsens diktverk. Spesielt likte jeg hans originale koplinger mellom diktsamlingene og jazzmusikere jeg sjøl setter pris på. Interessant var det også å høre konservator Stein Arnold Hevrøy fra Olav H. Hauge-senteret foredra om Rolf Jacobsens boksamling 8. mars.

Det er en kjent sak at vi i RJV har vært frustrerte over kommunens sendrektighet etter formannskapetets vedtak i juni 2016 om å gå videre med planene om RJ-senteret. Men nå håper vi at saken får en bedre oppfølging. Nylig avviste et enstemmig formannskap administrasjonens innstilling og ba om at arbeidet med RJ-senteret starter på nytt i tråd med de føringer som ligger i forprosjektets rapport fra 2016. Vi i RJV ser nå størst muligheter i et samarbeid med Anno museum.

Dette er den siste lederen jeg skriver her i *Signal*. Jeg har valgt et dikt fra samlingen *Tenk på noe annet* (1979) for å låne litt av dikterens egen inspirasjon og hyllest til livsgnisten hos hans kjære livsledsagerske. Det er et passende bilde på hva jeg tenker sjøl etter elleve år som styreleder i RJV. Det har vært

givende år med meningsfullt frivillig arbeid. Som varamedlem i styret vil jeg fortsatt bidra både som fri og villig til å formidle Jacobsens forfatterskap og ivareta kulturskatten i Skappels gate 2, og jeg vil fortsatt jobbe for at et av de viktigste politiske kulturloftene i Hamar skjer ved realisering av RJ-senteret. Hamar har klart å ta vare på arven etter et annet kjent verdensnavn, Kirsten Flagstad. RJV vil bidra aktivt i den videre prosessen. Jeg ønsker Eva Arnseth velkommen som ny styreleder i RJV og ønsker henne godt mot i det spennende, men også krevende arbeidet som ligger foran oss.

Fortsatt står en og annen syrin i blomst, og vi må fortsatt ha tro på politikernes lovnader om et RJ-senter. God sommer!

GUNNAR BROX HAUGEN

SYRIN

Jo, jeg så deg
her fra vinduet.
Du bøyde deg og tok den opp,
syrinkvasten
som lå der midt i gata vår og ble
overkjørt av biler. Minst av to.
Jeg hørte springen gå på kjøkkenet,
og der sto den.
Litt forpjusket, skamfull,
nesten død.
Men så idag,
du verden
– hele stua full av sommer,
svimlende
sånn som dengang.

Så det går an.

Utfordringen om å velge et dikt av Rolf Jacobsen, gikk denne gang til Marit Tenmann, mangeårig nabo til Petra og Rolf Jacobsen i Skappels gate – og også mangeårig medlem av Rolf Jacobsens Venner.

Flere diktvalg kan leses på venneforeningens nettsider: rolf-jacobsen.no

ILLDFLUENE

Det var den aftenen med ildfluene
da vi sto og ventet på bussen til Velletri
at vi så de to gamle som sto og kysset hverandre
under platantreet. Det var da
du sa, halvt ut i luften
halvt til meg:
Den som har elsket lenge
har ikke levd forgiveves.
Og det var da jeg fikk øye på de første
ildfluene i mørket, knitrende
med lysblink rundt hodet ditt.
Det var da.

(Nattåpent, 1985)

Marit Tenmann velger dikt

Et bilde dukker ofte opp som et godt minne. Det er som starten på en film:

Porten i det gule gjerdet i huset tvers over gaten går opp, og to mennesker dukker opp i morgensolen. De rusler nedover veien forbi de gamle lindetrærne, hånd i hånd og med hver sin koffert. Vi ser ryggen til en høy mann og en noe lavere kvinne. Ved enden av gaten forsvinner de inn i jernbaneundergangen. De er nok på vei til stasjonen. De virker så energiske, men er nok ikke helt unge lenger.

Vi vet at bildet er et portrett av ekteparet Jacobsen i starten på en av sine mange reiser, små og store, på jakt etter nye opplevelser. Og vi, naboeene deres, unte dem helhjertet hver opplevelsesrike dag de kunne få.

Vi møtte Petra og Rolf Jacobsen på 1960-tallet, på den tiden Skappels gate ble totalt forvandlet for å møte den nye tiden. Skappels gate er en liten gate fra da nye Hamar ble grunnlagt i 1849. Skappels gate 2 er fra pionertiden, et av byens eldste hus, visstnok fraktet over Mjøsa fra Nes og satt opp igjen der det står i dag.

Familien Jacobsen og vi opplevde kommunens satsing på husrom til den voksende befolkningen. Intet hadde blitt bygget siden før krigen. De hundre år gamle husene ble erstattet med de såkalte saneringsblokkene, der folk fikk flytte inn i lyse, funksjonelle boliger. Vi hadde til og med en liten balkong med utsikt over mjøslandskapet. Men på den andre siden av gaten så vi at det gule huset hadde en ganske stor veranda. Da Jacobsen-familien flyttet inn i huset, ble det liv på verandaen med folk og blomster.

Etter hvert så vi at mange lett gjenkjennelige kulturmennsker fant veien inn porten til nummer 2. Var det om sommeren, dukket de gjerne opp som gjester på verandaen i andre etasje utenfor Jacobsens leilighet, så nær jernbanen som overhodet mulig. De fikk oppleve utsikten, men også tog som dundret forbi, og sur røyk fra damplokomotivene. Siden ble togene snillere og stillere, nærmest bare en påminning om nærhet til resten av verden. Mange av de nye beboerne i nabolaget hadde arbeidet sitt ved jernbanen og var høyt respektert. Nærheten til jernbanen sikret oss også mot høyhus mot Mjøsa.

Petra og Rolf Jacobsen var gode naboer. Petra var en naturlig del av vårt daglige liv. Vi traff den vennlige damen ved butikken eller andre steder. Hun var så lett å komme i kontakt med, og hun delte godvilje og humor med oss. Rolf Jacobsen ble nok møtt med en spesiell ærbødighet, han ble sett på som Skappels gates og Hamars kulturelle alibi. Men det ble så mange gode treff og små samtaler opp gjennom årene, de var alltid givende. De var så forskjellige de to, men vi forstod at de utfylte hverandres personlighet, og vi var glad i dem begge. Og ikke minst var vi glade for at de rakk å ta sine mange reiser i modne år.

Når jeg leser dette diktet, syns jeg å høre to stemmer, likeverdige og samstemte, og jeg ser for meg kjæresteparet på vei.

Rolf Jacobsen – et portræt

Rolf Jacobsen er ikke én ud af mange eller én, der har læst et eller andet eller store mængder eller lidt og udvalgt og har skrevet sig ind ved siden af en håndfuld andre eller en tidstrend.

Rolf Jacobsen er sig selv og uden lige og mere at sammenligne med selve sansningen eller selve den intellektuelle overvejelse i mødet med den verden, vi lever i og som sådan tilhører.

Han lægger hårdt ud i 1933 med en digtsamling, der også i sig selv er hård, forstået som ingen lyrismer, ingen sentimentalitet, ingen traditionel behandling af traditionelle temaer, ingen jeg-undersøgelse i kærlighedsforhold eller i en eller anden bekendelse.

Alle ting er alle ting i Rolf Jacobsens digte, og i de første bøger, *Jord og jern* og *Vrimmel*, og senere *Fjerrntog*, er tingene i høj grad tingene selv, og det er for så vidt påfaldende, at de overhovedet er der, i digtene.

Men allerede fra begyndelsens første objektive ekspressionisme er der meget mere end ting inden i tingene, der er en synsvinkel, et digtets højere udsigtspunkt, hvorfra tingene ses og erindres og gives betydning.

Det hele lægger ud med en harpe, og det er smukt og rigtigt, da strengeinstrumenter alle dage har symboliseret poesien selv, om det var en harpe eller en lyre eller en

guitar, udefra, hvor musen rækker digteren harpen = den digteriske evne, eller indefra, fra inde i, nede i digterens indre, det ubevidste. Vi er i en skandinavisk udtrykskunst, hvor brud på brud finder sted i 1930'erne, i 1940'erne og frem. Hos Rolf Jacobsen er det så tilmed en regn, der beskrives, eller som identificeres med harpen. Så smukt. En indgang, hvor naturen suser,

Så er vi begyndt, og det slutter først 50 år senere, helt nøjagtigt 52 år senere, hvor den sidste bog afslutter som en krans værket i en oplyst (uventet) kærlighed, skridende tilbage i en nu delt følelse, der tilbagelægger år og strabadser.

Lad os træde et skridt tilbage og se på, hvad der kendetegner forfatterskabet *som sådan*, hvad det er, Rolf Jacobsen kan, hvad han gør med sproget som materiale.

Hvis vi stoler på den slags begreber, kan vi godt sige, at hans digte er let tilgængelige, de taler ligeud om det, de taler om, der er en glæde ved at observere, registrere og i og for sig at kendetegne omgivelser, vejrlig, naturfænomener, landskaber, men så alligevel ikke, for det er slet ikke sådan, hans digte er, for de er magiske øjeblikke, forsamlet lys! De er tid og rum i et krydsfelt, hvor stort og småt skifter plads eller åbner for hinanden i kosmiske rutsjeture. Som et kamera, der føres op i skyerne eller som et mikroskop, der stilles for øjet.

FOTO: GEIR VESTAD

Asger Schnack i Skappels gate 2. «Selv møtte han aldri Rolf Jacobsen – kun hans poesi, som han sier. Jacobsens lyrikk har han til gjengjeld et nært og mangeårig forhold til, fra han som 17-åring ble kjent med Jacobsens diktning for første gang», refererer Geir Vestad i Hamar Arbeiderblad 9. mars 2020 etter å ha hørt Schnacks kåseri.

Hemmelig liv hedder den fjerde digtsamling, og det er lige præcis, hvad det er, en hemmelighed, der gemt i ordene fragtes til den opmærksomme læser, en hemmelighed, der ikke findes ord for, men som findes i ordenes økonomi, deres taknemmelige chok under en parasol, deres sol, deres refleks, deres menneskelighed, inderlighed, tomt for følelse, dén overlader digtet til det, der er uden for digtet, hvorfra den kom.

Digtet er tomt-tømt-fuldt. Og af dette kosmiske løber det over. Meget ved vi i forvejen, ordene kender vi – bortset fra nogle stednavne, som digteren elsker at berige digtene med, som lydord og som geografiske (og historiske) fikspunkter, med deraf følgende konnotationer – men det vanskeligt forklarlige sker, at dette velkendte bliver omdannet til et perfekt gyngende hav af rytme og betydning.

Så let som ingenting og så tungt som alverden.

Man kan tale om en personificering af naturen og til dels kulturgenstande, men digtet benægter det, for tingene er stadig ting, og himlen og skyerne og bjergene og solen er stadig himlen og skyerne og bjergene og solen såvel som træerne og nat og dag. Men alt lever! Metaforikken er tredimensionel, det er ikke bare her og dér, konkret, abstrakt, men en flerhed af rummelighed og liv.

På samme måde med tanke-følelsen; det er ikke enten-eller (som jo aldrig i poesi), men en mangfoldighed af bevidsthed, som også rummer sorg, distress, panik, et fald fra store højder, som en dyb kropslig forsvinding – og ro. Det hører med til det kosmiske: faren

ved at se ned, men samtidig også indsigten, der bliver mere end tvetydig, mere end flertydig, den bliver til de mange spejles nat.

Stemmen er der, men er egentlig ikke afgørende, for ligesom digterens person er trukket tilbage, som bag et tæppe, er det forunderlige sket, at det er selve digtet, ordene selv, der taler. Det er derfor ikke en tonefaldspoese, den er meget mere nøgtern, meget mere universel.

Humor findes, men er heller ikke afgørende, den er mere med, fordi det er et menneske, der har skrevet digtene – ligesom alle de andre følelser og givne udtryksformer, som bebor digtene. Det afgørende har vi ikke ord for, det er ikke formerne, men formen, ikke tankerne, men tanken, ikke de opsamlende erfaringer, men erfaringen. Og formen, tanken, erfaringen er digtets ejendom, den er overladt til digtet, som igen med glæde stiller den til rådighed for læseren, det er en ejendom uden ejendomsret.

Mange af digtene er glædesfyldte, men igen: Det er en glæde, der ikke er en glæde fra et tilfældigt menneske til et andet, eller for den sags skyld fra en stemme til en større mængde af mennesker, kommunikeret gennem digtet, nej, det er en universel glæde, som digtet er det eneste gældende udtryk for.

Egentlig høj bevidsthed finder vi også. Det er i flere tilfælde åbenbart – eller den bliver i flere tilfælde åbenbart – hvor der er tale om én ting inden i en anden ting – en anden sol bag ved solen, noget, vi kender fra surrealistisk maleri, hvor der findes en verden bag ved verden. Der ligger en religiøs værens-tolkning klar her, men digtene er ikke som sådan religiøse, selv om digteren var det. Vi er hinsides personlige overbevisninger eller trosforhold. Det har ikke læserens interesse, hvad digteren troede eller mente, eller hvordan han levede, kun uden for digtet er det interessant, fordi vi som læsere fatter en interesse for mennesket, som i sit væsen er uinteressant for digtet. Man

kan bevæge sig frem og tilbage her, men Rolf Jacobsens digte er ikke Rolf Jacobsens digte, men digte, der er skrevet af Rolf Jacobsen og givet fri.

Sommeren i gresset hedder bog nummer fem, det er temmelig godt, for græsset betyder alt her, for Jorden er en stjerne af græs, får vi at vide, en frø-planet, det er temmelig vildt, især fordi de konkretiseres op i digtet til sidst, frøene – lidt ligesom H.C. Andersen skrev sine digte. Ord bliver tænkt som tanker, som et ur, der tikker, inde i digtet såvel som inde i dig, for du er tid, får vi at vide, og ikke bare tid, men en rå, ufødt tid fra ingen steder.

Tilbage til digteren: Vi ved, at han har haft et liv, et til tider nærmest dræbende trivielt liv som boghandlermedhjælper i årevis, fastlagte tider og tidligt op og af sted, vi ved, at der har været år med organisationsarbejde, journalistik, natredaktion, lokalstof, tid, der er forsvundet ud af hænderne på digteren, en skæbne, der har placeret ham nederst i hierarkiet, fattigdom, kun med minutter til poesien. Det er forbløffende, for vi er helt ligeglade nu, hvor vi har digtene, også på hans vegne er vi lige glade, for han har efterladt digtene og fundet en plads i den store verdenspoesi, vi er lige lykkelige, for det er en triumf, at digtene findes.

Skal man sige noget om poesi og i særdeleshed Rolf Jacobsens poesi, bliver man nødt til at bevæge sig i cirkler. Du kommer tilbage til noget, du tidligere havde sagt, eller du bliver indhentet af noget, der taler videre uden dig. Du bliver fanget i en cirkulær verdensopfattelse, hvor et sted poesien befinder sig.

I cirkler trækker vi de næste samlinger med, *Brev til lyset*, en af de smukkeste titler, *Stilheten efterpå* – – –, det er klart, ja, stilheden, *Headlines*, vi er i verdens nyhedsstrøm, *Pass for dørene – dørene lukkes*, vi nærmer os slutningen, *Pusteøvelse*,

det er en kosmisk vejrtrækning, et møde med selvet, forstå det eller lad være, *Tenk på noe annet*, hvor vi måske troede, at det var slut, men så kom *Nattåpent*.

I cirkler bevæger vi os rundt om begreber, metaforer, modsætninger imellem kultur og natur, fortid og nutid, undergang eller overlevelse, et forsøg på at forstå mørket, forstå sammenhængen mellem supermarkederne og universet, reklamerne og nyhederne, men vi bevæger os langt uden om disse begreber, disse billeddannelser, vi har set det, vi har lyttet til lydløsheden og interviewet tavsheden, det ubestemte, der farver digtet gråt og trækker vejret imellem linjerne. Men vi bevæger os langt uden om selv denne meditation i vores læsning, idet vi giver plads til bagsiden af det ubestemte, lydløshedens lydløshed.

Facts kommer ramlende og forstyrrer og giver nyt mod, nye indfaldsvinkler, immervæk ny forståelse. Som dansker er det oplysende at erfare, at Rolf Jacobsen læste Johannes V. Jensen og Paul la Cour som ung, det er klart som glas, at han måtte have elsket »Paa Memphis Station«, alene på grund af lokomotivet, men også på grund af moderniteten, teknologien og den større følelse, ventetiden og den pludselige død, indramningen af livet; men forskellen er dog større, forskellen på Rolf Jacobsen og Johannes V. Jensen, end ligheden, såvel som forskellen på Rolf Jacobsen og Paul la Cour, dog her mindre, mærkeligt nok. Hvad angår åndedraget.

Stor er også læsningen og forbindelsen til svenske digtere og norske, naturligvis,

også blandt de unge, Rolf Jacobsen er orienteret, udadtil, indadtil, tilbage i tiden og i samtiden, den påtrængende nutid, men når man læser hans bøger fra midt-1960'erne og frem, føles det snarere, som om det er ham, der på eget initiativ indfører moderniteten, én gang til, så at sige, efter de første bøger bydigte, men nu i en globaliseret udgave, hvor kloden nærstudies for temmelig grufulde detaljer, Vietnamkrig, forbrugs-samfund, undergangsvisioner, der ofte samles op i en enkel – slående – metaforik. Vi kan med en vis ret sige, at apokalypsen er det underliggende tema, og ikke uden grund nævner Rolf Jacobsen i et interview Bob Dylan, der om nogen har apokalypsen som grundform. It's a hard rain's a-gonna fall. Da Rolf Jacobsen udgiver *Stilheten efterpå* – – –, er Bob Dylan midt i sin elektriske trilogi, som udkommer 1965-66: *Bringing It All Back Home*, *Highway 61 Revisited* og *Blonde on Blonde*, århundredets store poetiske mesterværk.

Således er (og tilbliver) Rolf Jacobsen i tiden, han refererer tiden (som journalist), men han skaber også tiden (som lokal og global digter), han definerer og bærer som en byrde visionerne, idet han kender stilheden.

Afslutningen er som bekendt kærlighedsdigtene, hvor han formår at almengøre det private, som han hele forfatterskabet igennem (med enkelte undtagelser) har undgået.

(Diktportrettet ble fremført som del av et kåseri, i Skappels gate 2, 7. mars 2020, under Nordisk poesifestival | Rolf Jacobsen-dagene.)

ASGER SCHNACK er forfatter og forlegger. Han debuterte med *Øjæbler* i 1967 og har siden utgitt en rekke bøker: diktsamlinger, romaner og essays. Han har vært redaktør og har undervist ved Forfatterskolen i København. Han har mottatt flere priser, blant annet Adam Oehlenschläger-Legatet, Morten Nielsens Mindelegat, Otto Gelsted-prisen og F.P. Jacs Mindelegat. Asger Schnack er tildelt Statens Kunstfonds livsvarige ydelse fra 2001. Nyeste utgivelse er diktboken *Fra gud til måne* (2019).

Kva kan Rolf Jacobsens boksamling fortelje oss?

Få av oss vil tru at store diktarar ikkje har lese særleg mykje. Dei fleste vil slutte at god litteratur – i det minste delar av han – spring ut av gode lesarar. Difor har ein forventningar til ei boksamling som inneheld fleire tusen bøker, og som ein av dei største diktarane i landet har eigd. Når det gjeld boksamlinga til Rolf Jacobsen, så burde ein også vente seg at delen av samlinga som skriv seg frå før debuten *Jord og jern* (1933), òg er av ein viss storleik og kvalitet.

Det er ikkje nødvendigvis slik. Det ville for det første føresetje at Rolf Jacobsen, i tillegg til å lese bøker, eigde alle bøkene han las. Men han kan også ha lånt dei på biblioteket, eller av vennar. Og han kan ha eigd dei, men så gitt dei vekk, seld dei, mista dei, gløymd dei att på bussar og tog, eller til og med brent dei. Nokon kan dessutan ha stole bøkene frå han. I det heile tatt: Ting kan ha skjedd, ting ein ikkje kan lese ut av katalogen over Rolf Jacobsens boksamling. Desse litt banale døma er for å minne om den type varsemnd og atterhald ein bør ha med seg inn i eit arbeid med boksamlingar (og mykje anna!). Vi må forsøke å bli klar over kva vi ikkje veit, og kva vi ikkje kan vite sikkert. Derfrå kan ein vurdere kva dei mest sannsynlege samanhengane kan vere, og slik arbeide fram rimelege tolkingar.

Boksamlinga inneheld, etter det eg har greidd å telje, 493 diktsamlingar. Av desse er det likevel berre 15 som er publiserte før 1933, og mellom dei finst bøker av desse forfatarane:

Axel Ahlman
Henning Albert (uspretta)
Ernst Högman (uspretta)
K.G. Ossianilsson (uspretta)
Viktor Rydberg
Sigurd Ullén (uspretta)
Nils Collett Vogt (uspretta)
Anders Österling

Sistnemnde Anders Österling er representert med *Fränder och främlingar*, utgitt på Bonnier i Stockholm i 1925. Det betyr ikkje at Rolf Jacobsen har lese den i utgjevingsåret, og heller ikkje at han las den før han skreiv sin eigen debut. Hanne Lillebo, som har laga katalogen over Jacobsens boksamling, har notert innskrifter frå enkeltbøkene, og i *Fränder och främlingar* står det: «Rolf Jacobsen 31/5-50». Det er svært lite sannsynleg at Rolf Jacobsen har lese boka i året 1925, for så å ta ho fram att i 1950 for å skrive inn ein dato. Enda mindre sannsynleg er det at han har skrive inn datoen 31. mai 1950 allereie i 1925. Den mest nærliggande forklaringa er at han har skaffa seg boka i 1950. Og dersom Jacobsen har lese ho, så har han lese ho etter at han har skaffa seg den. Fem andre av dei sju bøkene av desse forfatarane er forresten uspretta. Dei er altså ikkje lesne. Dersom Jacobsen hadde lese bøkene, er det iallfall ikkje dei eksakte eksemplara som finst i boksamlinga hans. Det er såleis berre Axel Ahlmans *Snäckan*, Österlings *Fränder och främlingar*, og

FOTO: BODIL CAPPELE/ARKIVET I OLAV H. HAUGE-SENTERET

Olav H. Hauge og Rolf Jacobsen på ein benk på Storhamarstranda.

Viktor Rydbergs *Dikter* vi har grunn til å tru Rolf Jacobsen har lese (dei er ikkje «ikke oppskåret»). Vi kan likevel ikkje vite kva tid han eventuelt las dei.

Ei bok vi må gå ut frå at Rolf Jacobsen har hatt eit forhold til, er Olaf Bulls *Kjærlighet*, gitt ut på Gyldendal i 1929. Noko av det første ein ser når ein opnar boka, er ei vakker roseteikning og at det står «Gyldendals smaa digtsamlinger». Heilt frå starten er det altså søtt og romantisk. Fortsetjinga er enda betre:

TIL DIG

Til dig, du kjæreste, kun dig,
min deilige vaar, min ungdom,
mit følge paa somrens vei –!

Husker du foraarets tid dér,
hvor veien kom gjennom parken
under de solblaa træer?

Det bugned og sprak i ru mark,
og stammerne drak af solen
gjennem den brustne bark!

Du bar med et trodsigt og blankt smil
din herlige dronningkappe,
overgydt af April!

Dit haar var en skinnende ung fest,
hvor blomsterne slang og svinget
slig som de kunde det best – –

Da syntes vi begge, vor blaa vaar
burde jo ha som sommer
alle de kommende aar!

At eg seier Jacobsen har hatt eit *forhold* til boka, er med overlegg. Han har nemleg gitt denne i gåve til ungdomskjærasten Elisabeth Wiborg. I boka står det skrive: «Til Lisbeth frå Rolf 23/10-29». Det er openbert ei passande gåve til ein kjærast, og blant diktarar var Olaf Bull gjerne den største på den tida. Korleis boka til sist likevel hamna i Rolfs hyller, er uvisst. Frå same person har Rolf Jacobsen fått Arne Garborgs *Haugtussa* med helsinga «Til Rolf frå Lill. 1928».

Til deg, du Hei og bleike Myr
med Bukkeblad,
der Hegre stig og Heilo flyr,
eg gjev mitt Kvad.

Når vi først er på Jæren, så er ikkje Stavanger så langt unna. Ei tredje bok Jacobsen har fått av Elisabeth Wiborg, får meg til å rette opp ryggen; Sigbjørn Obstfelders *Melodier* kjem nemleg til syne i gjennomlesinga av katalogen. Kan vi med dette endeleg påvise eit lese-før-og-skrive-etter? Eit slags årsak-verknad-forhold frå den første modernisten Obstfelder til Jacobsen som skreiv den første modernistiske diktsamlinga? Tenk berre på Obstfelder som skreiv «Dette er altså jorden. / Dette er altså menneskenes hjem», og vidare: «Jeg ser, jeg ser ... / Jeg er vist kommet på en feil klode! / Her er så underligt ...»! Og så kom Rolf Jacobsen med dikt som «Byens metafysikk» i 1933, der han skreiv at «Ingen kan høre telefonkablenes knitrende liv. / Ingen kan høre gassledningenes syke hoste i / avgrunnen». Om det finst ei påverknadskraft frå Obstfelder til Jacobsen, er det likevel ikkje slik at boksamlinga hjelper med å setje lys på dette. Det vil seie, iallfall ikkje når det gjeld dikt som Jacobsen gav ut i 1933. For Obstfelders *Melodier* har innskrifta «Rolf frå Lill. 8/3-1935». Det er altså to år etter diktdebuten til Jacobsen.

Ein aldri så liten kuriositet i Jacobsen-samlinga er ei bok av Charles Kent, med helsinga «Med min bedste Hilsen til Bogens Vinder! Oslo 20.11.1929 Charles Kent». Om det har vore direkte kontakt mellom forfattaren og «Bogens Vinder», eller om boka har vore innom ymse mellomstasjonar først, veit eg ikkje.

Henrik Ibsen er forfattaren som er sterkast representert i boksamlinga til Rolf Jacobsen i kategorien diktbøker utgitt før 1933, og ein finn heile tre diktbøker av Ibsen. Ei av bøkene er *Digte. Med anmerkningar av overlærer Herman Ruge*, utgitt i Kristiania. Det er ikkje så rart at Jacobsen hadde denne boka. Herman Ruge arbeidde nemleg på det som i dag heiter Fagerborg vidaregåande skule, og var norsklærer for Jacobsen då han gjekk mellomskulen.

Kva tyder «anmerkningar» i boktittelen? Ruges merknader er tilleggsopplysingar og forklaringar som kan vere klargjerande for lesarane av Ibsens dikt. I «Abraham Lincolns mord» står det: «På sørgelak trykkes enhjørning og ørn / og alle de andre dyr; / paketbåden stikker på kabelets tørt; / depecherne myldrer og kryr». Ruge forklarar: «enhjørning – fabeldyr av hestesykkelse med et stort, fremspringende horn i panden, forekommer i Englands riksvåben», og «ørn – i det tyske riksvåben». Han gir òg ein del biografisk informasjon for å hjelpe med å

forstå dikta, som der han skriv om diktet «Mindets magt»: «Skal være skrevet i Rom 1864. Tidsangivelsen forklarer diktets mening. Da Ibsen i 1864 forlot Norge, var han dypt skuffet over Norges stilling under den dansk-tyske krig». I denne Ibsen-boka ligg forresten også eit laust ark med Bjørnstjerne Bjørnsons dikt «Hav».

Sjølv om vi ikkje kan finne ein diktar eller eit enkeltverk i boksamlinga som *må* ha påverka Jacobsens *Jord og jern*, viser gåvene mellom kjærastane Rolf og Elisabeth at diktsamlingar var ei fin gåve ein gjerne kunne gi til sine aller næraste. Vi må rekne med at unge Elisabeth Wiborg visste at unge Jacobsen ville bli glad for å få diktbøker til jul og bursdagar. Så kan vi vel heller ikkje tru at Herman Ruge har vore ein ubetydeleg norsklærer. Jacobsen har altså hatt kontakt med folk som har hatt kunnskap om lyrikk medan han gjekk på Fagerborg skule. Om Jacobsen likte undervisninga til Ruge, eller om han syntest den var håplaus, seier boksamlinga ikkje noko om, etter det eg kan sjå.

Kvifor er det så få diktbøker frå denne tida når det totalt finst fleire tusen bøker i samlinga? Truleg har det noko å gjere med Jacobsens økonomiske situasjon, at diktbøker var ein form for luksus som høyrde til dei store dagane, bursdagar og høgtider. Det kan

kanskje òg ha med noko meir medialt å gjere, som Stefan Kjerkegaard skriv i introduksjonen til boka *Diktet utenfor diktsamlingen*: «Digtet har gjennom hele 'digtsamlingens epoke' ført et dobbeltliv, med sangtekster, digte i aviser og tidsskrifter, lejlighedsdigting og så videre», og «Digtsamlingen har således på mange måder skaffet sig hegemoni i den senere tids poetiske landskab, men digtet som sådan har en lang forhistorie, og digtsamlingen er i forhold til denne en ganske ny foreteelse». Med andre ord: Det kan hende at Rolf Jacobsen las dikta sine i aviser, i tidsskrift, i læreverk, og i bøker lånte på biblioteket. Vi har gode grunnar til å tru det.

Eg vil her trekke inn eit døme frå samlinga på Olav H. Hauge-senteret i Ulvik. Ei av Hauges skulebøker, ei bok om botanikk, kan ikkje lære oss noko om planter med mindre det står i eit dikt. Hauge har nemleg limt inn dikt frå avisutklipp i heile boka, så den har strengt tatt skifta status frå å vere ei bok om plantelære til å bli ein diktantologi. Kva fortel dette oss? Jo, Hauge har lese og klypt ut dikt frå aviser, og så har han truleg mangla papir. Kvifor skulle han elles ha limt dikta over sidene om plantelære? Eller så har han vurdert plantelære som lite viktig, og spart på anna papir han hadde tilgjengeleg. Uansett, eksempelet frå Hauge-samlinga seier at avismediet inneheld dikt, og at det sannsynlegvis var mangel på resursar (papir). Rolf Jacobsen, som var fødd berre eit år før Hauge, las nok òg dikt andre stader enn berre i diktsamlingar.

I Jacobsens boksamling er nokre av hans samtidige diktarar betre representert enn andre. Mellom desse er Ernst Orvil, Finn Strømsted, Carl Frederik Prytz og Stein Mehren. Ja, boksamlinga har heile 12 titlar av Stein Mehren, fleire med helsingar i. I *Den usynlige regnbuen* frå 1981 (som det forresten finst to av i hyllene og som gjer at det ikkje blir 13 titlar av Mehren, men 12) finst eit handskrive dikt:

Til Rolf Jacobsen
En litteraturhistorie: Elg ved Mjøsa.

*Det er en elg i den store skogen
Det er skogens største og vakreste elg*

*Han heter Rolf Jacobsen
Han er skogens konge*

*På enkelte dager klarner de store vannene
Og du kan se dypt ned i dem, gjennom ditt
egget speilbilde. Dette kalles å dikte
De vakreste skriver han*

Hilsen Stein Mehren

Mehren skreiv ikkje slikt til alle store norske diktarar, iallfall ikkje til Olav H. Hauge. Til samanlikning finn eg ni – 9 – bøker av Mehren i Hauges boksamling, og ingen av dei har tileigna dikt eller personleg helsing frå forfattaren. Det får meg til å tru Rolf Jacobsen har betydd noko spesielt for Stein Mehren.

Finn Strømsteds bøker i Jacobsen-samlinga ber vitne om vennskap, då nesten alle dei elleve bøkene har slike personlege helsingar:

«Til Petra og Rolf godt nyttår hilsen Finn (signalgast ved galeiene) Kalvøund 1/1 –68».
«Til Rolf og Petra fra Campari Fingalsen».

I 1991 er helsinga: «Til Rolf med takk for mange fine stunder fra Finnur Skald A.D. 91».

Dessutan har Finn Strømsted skrivne eit hyllingsdikt til Rolf Jacobsen, som står på trykk i *Klokken er blå* frå 1976:

TIL SKAPPELSGATE VED MJØSA

Natt-toget går gjennom
dalen, ruller forbi
et fast punkt
Rolf Jacobsen, Hamar

I dagbrekning som smeltet voksllys,
i forgården her bor en
intellektuell mystiker
– den tid han har kartlagt
er virkelig hård

Sverte og hjul, en søvnløs
fjernskriver tikker ned
nattens særmelding, men et
«brev til lyset»
skal ikke i papirkurven!

En kornåkers staker med grønne lys
Moelv Brøttum Ringsaker Stange –
Fjerntoget fra Åndalsnes
stamper forbi, tungt linjegods
over Hedmark

PRIVAT FOTO/ARKIVET I OLAV H. HAUGE-SENTERET

Diktarmøte i Ulvik.

Det er en kunst
å ha kontroll over rutene
og samtidig være orientert i
en labyrint av historie

Du, en detektiv i geografien
forbinder punkt med linje
og ord til ord, se vi nærmer oss
et resultat, en hovedstad:
arkitekturen av klar poesi!

Olav H. Hauge har òg teke bustad i boksamlinga til Jacobsen, noko Hauge òg har skrive om i dagboka si 8. mai 1973: «Sendt *Dikt i samling* til Rolf Jacobsen». Hanne Lillebo har forresten gjort meg merksam på at Hauges *Dikt i samling* (som han sendte til Jacobsen) ikkje har det rette omslaget, men omslaget til *Dikt i utval* (1964). Uansett, Hauge har i boka skrive meldinga «Til Rolf Jacobsen og frue, med hjarteleg takk for 2. mai 1973. Olav H. Hauge». Hauge refererer òg til møtet på Hamar i dagboka: «2. mai. Vold, Økland, Lie og eg til Hamar og helsa på Rolf Jacobsen. Bruka heile dagen. Og ein stor dag og minnerik dag vart det! Og so venleg vart me mottekte, det vart alt som gildt var! Såg kyrkjeruinane.»

Eg har ikkje lese dikt av Hauge som gjer at eg beinveges tenkjer på Rolf Jacobsen. Om det skulle vere eitt, må det kanskje bli «Forseinka nattog» frå *Janglestrå* (1980). Motsett går tankane mine mot Hauge når eg les Jacobsen-diktet «Hallingskeid» frå *Pusteøvelse* (1975). Desse linjene kan bli lesne som ei (slags) helsing til Hauges diktverd: «og forteller at du er inne i en annen dal / enn hva du trodde først og bak et annet fjell, / helt anderledes enn det du hadde tenkt». Ja, eg tenkjer sjølvsagt på Hauges «Det er den draumen»: «at draumen skal opna seg, / at me ei morgonstund skal glida inn / på ein våg me ikkje har visst um». Uansett: Jacobsen hadde Hauges *Dikt i samling*, og fekk boka i gåve frå Hauge i 1973, altså to år før diktet «Hallingskeid» kom ut i 1975. Og Hallingskeid ligg altså i Ulvik herad, heimkommunen til Olav H.

Det vi kan sjå med tanke på bøkene til Stein Mehren, Finn Strømsted og Olav H. Hauge i Rolf Jacobsens boksamling, er ikkje berre historier om vennskap mellom diktarar,

men òg at dikting *kan* kome som følgje av vennskapet. Kva som kjem *først*, er likevel vanskeleg å seie. Diktarar finn vel kvarandre slik fotballspelarar, gitaristar, ballettdansarar og sjåførar med senka bilar, spoiler og breie dekk gjer det. Når dei først kjem saman, endrar spelet seg (eller dansen eller køyringa). Folk som har felles interesser, vil òg samlast rundt dette. Og i boksamlinga til Rolf Jacobsen er altså dette noko av det som viser seg: at samværet har hatt sitt å seie, både det personlege og det litterære.

Fleire av bøkene Jacobsen har fått av andre forfattarar, fungerer som ei blanding av takkekort, postkort og beundrarbrev. Hans Børli skriv i *Når kvelden står rød over Hesteknatten*: «Er så hoppende glad for at du husker meg!» Mens Erik Bye helsar i *Fløyterens hjerte*: «Å sende bøker til 'den store' er vågalt, men jeg gjør det.» Ei helsing i ei bok frå Anbjørg Pauline Oldervik viser at boka heilt konkret fungerer som eit brev, eller ein del av eit brev. For i sjølve boka, *Sang for den nye pilgrim*, står dette: «Jeg vet ikke hvorfor – men jeg får lyst til å gi deg min bok i år med en spesiell hilsen – vet ikke hvilken». Opnar ein Olderviks bok – den står i stova i Skappels gate 2 – så ser ein at meldinga held fram på eit brevark:

kanskje fordi jeg har *Fjerntog* ute av hyllene, og leser, og overveldes av så mye. Av min første søkende tid, av min ungdom den gang. Av minnet om min dype kjærlighet til ordene i denne bok, diktene bodde i meg, og holdt meg oppe, holdt meg i live. Igjen overveldes av Gåtefullheten i vårt liv. Hva er ordet, sangen, farven, pusten, rytmen – når vårt liv kan frelses eller forgå, avhengig av hva sjelen finner å nære seg ved.

Også Paul la Cour, også og ikke minst Edith Södergran. Vi behøver et liv for å takke andre for deres liv.

Hege Marit Sørbys *Som et løfte* inneheld ei helsing som på eit vis kommenterer boksamlinga den vil bli del av: «Å, det har vært en rik opplevelse for meg å møte dere. Deilig å vite at min lille bok følger med hjem til Hamar.»

Også Inger Christensen har skrive ei

Olav H. Hauge, Einar Økland, Jan Erik Vold og Rolf Jacobsen ved kyrkjeruinane på Hamar i mai 1973. Fotograf må vere Arvid Torgeir Lie.

helsing til Jacobsen, i *Det*: «Rolf Jacobsen – tak for sidst i Rom, hvor det meste af denne bog blev skrevet.» Jacobsen hadde arbeidd med si eiga bok i Roma, og sende *Headlines*-manuset derfrå. Under opphaldet hadde dei altså hatt eit treff, og eg ser for meg Rolf, Petra, Inger Christensen og bror hennar hygge seg saman på ein kafé eller taverna i Den evige stad.

Rolf Jacobsens Venner er no i gang med å registrere gjenstandane i Skappels gate 2. Det er eg svært glad for. Sjølv jobbar eg som konservator ved Hauge-senteret i Ulvik, der eg har ansvar for samlingane. Arbeidet med Hauges boksamling tek meg støtt inn på «ein våg me ikkje har visst um». Bøkene i Hauge-samlinga blir rekna som kulturhistoriske

gjenstandar, fordi dei skil seg frå dei same bøkene andre stader; samansettinga (kva bøker som finst), organiseringa (kvifor står boka *der* og ikkje *der*), dei personlege helsingane frå vennar og forfattarkollegaer, eigarens understrekingar og margnotat, lause ark og avisutklipp gøymt i bøkene. Alt dette gjer at dei kan fortelje meir og noko anna enn dei same bokverka i eit kva som helst bibliotek. Sjølv om eg berre har sett raskt og overflatisk på Jacobsen-samlinga, er eg ikkje i tvil om at vi også her har å gjere med kulturhistoriske gjenstandar med sine heilt særneigne forteljingar.

(Artikkelen er basert på eit foredrag i Skappels gate 2, 8. mars 2020, under Nordisk poesifestival | Rolf Jacobsen-dagene.)

Bibliografi

- Bull, Olaf. 1929: *Kjærlighet*. Oslo: Gyldendal.
- Garborg, Arne. 1928: *Haugtussa*. Oslo: Aschehoug.
- Hauge, Olav H. 1972: *Dikt i samling*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Hauge, Olav H. 2000: *Dagbok 1924–1994*, bd. 1–5. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Hauge, Olav H. 2010: *Dikt i samling*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Ibsen, Henrik. 1919: *Digte. Med anmerkninger av overlærer Herman Ruge*. Kristiania: Gyldendal.
- Jacobsen, Rolf. 2012: *Samlede dikt*. Oslo: Gyldendal.
- Kjerkegaard, Stefan og Unni Langås (red). 2013: *Diktet utenfor diktsamlingen. Modernisme i nordisk lyrikk 6*. Bergen: Alvheim og Eide akademisk forlag.
- Lillebo, Hanne. 1995: *Rolf Jacobsens boksamling*. Oslo.
- Lillebo, Hanne. 1998: *Ord må en omvei. En biografi om Rolf Jacobsen*. Oslo: Aschehoug.
- Obstfelder, Sigbjørn. 1920: *Melodier*. Kristiania/København: Gyldendal.
- Strømsted, Finn. 1976: *Klokken er blå*. Oslo: Aschehoug.

Stein Arnold Hevrøy og Rolf Jacobsen si boksamling i Skappels gate 2.

STEIN ARNOLD HEVRØY (f. 1979) er konservator NMF ved Olav H. Hauge-senteret i Nynorsk kultursentrum.

FESTIVALNYTT

NORDISK POESI- FESTIVAL ROLF JACOBSEN- DAGENE

nordiskpoesifestival.no
Hamar | 4.–7. mars 2021

Elin Tinholt overtar som daglig leder for festivalen, når Hanne Lillebo i august går av etter åtte år som festivalsjef.

Elin Tinholt (57) er utdannet cand.mag. med kulturfag og teatervitenskap fra UiO i fagkretsen. Hun er dramatiker, manusforfatter og forfatter, sist aktuell med romanen *Søstrene på Stenberg* og lytteteatret *Fattigfolk*. Tinholt har tidligere jobbet for blant annet Norges Verdensarv, Nasjonalbiblioteket og Hedmark Teater.

Festivalens programråd består av Hans Kristian Rustad, Ted M. Granlund, Silje Hernæs Linhart og Kjersti Bronken Senderud.

Festivalen ble i 2014 skilt ut fra Rolf Jacobsens Venner og organisert som en forening med eget styre og egne vedtekter. I henhold til vedtektene er Rolf Jacobsens Venner representert i festivalstyret, og venneforeningens styre er valgkomité for festivalstyret. På festivalens årsmøte 9. juni gikk Anne Lillevoold Jacobsen av som styreleder, ny styreleder er Cecilie Werner Erichsen. Styret for øvrig består av Susan Nacey, Knut Nesheim, Randi Overskott og Arne Hugo Stølan.

Neste års festival arrangeres 4.–7. mars.

ARNE BAKKEN

Tanker om Rolf Jacobsens diktning og Hamardomen

Selv om Rolf Jacobsen aldri så Hamardomen ferdig, vil jeg stille et undringens spørsmål om han ikke i sin diktning likevel har «tegnet» i ord en katedral som visuelt sett ligner på Hamardomen – stående på jorden under stål og glass med vide horisonter utover og innover.

Arkitekten bak Hamardomen, Kjell Lund, stilte i sin tid et betimelig spørsmål: «Skulle det ikke fremdeles finnes impulser i våre sjeledyp hvorav det kan reises nye katedraler?» Gjennom reisingen av Hamardomen svarer han selv et ubetinget ja, og jeg mener Rolf Jacobsen svarer et ubetinget ja gjennom sin diktning og at mange av diktene hans er med på å fortolke og utdype opplevelser i Hamardomen.

Han bruker glass som bilde og metafor i hvert niende av sine vel fem hundre dikt. Og det er noen av de diktene jeg vil ta utgangspunkt i når jeg lar ham føre dialog med Hamardomen og Hamardomen med ham.

Jeg lar hans katedraldikt og dikt med eksplisitt henvisning til den kirkelige tradisjon, liturgi og språk ligge, og vil vise at gjennom glassmetaforen får Rolf Jacobsen utdypet andre sider i sitt trosunivers.

Var Arbeiderbladet profetisk da de i 1986, året før arkitektkonkurransen om vernebygg over domkirkeruinene ble utlyst, skrev: «Det er som om himmelen er kommet Rolf Jacobsen nærmere for hver diktsamling. Miraklenes tid er ikke forbi [...] Han tror på en Gud som er solsystemenes skaper og Universums opprettholder, og som vanskelig kan rommes i en kirke, det måtte da være i den

som ennå ikke er bygd.»

Tidlig i sin barndom viste Rolf Jacobsen store tegneferdigheter, og moren la planer om at han skulle bli arkitekt. Han ble i stedet en ordenes arkitekt. Det visuelle og det å se i bilder og rom særpreger hans diktning. Han hevder selv at «noe jeg tror er medfødt hos meg er romfølelsen, at jeg må ha bredde, dybde og høyde, tredimensjonalt. [...] Jeg har alltid villet ha med litt om maur og metemark, og litt om stjernene for å få høyden, det minste og det største, hav og himmel, lys og skygge, og litt bakover i historien og litt i fremtiden, [...] opp-og-ned- og frem-og-tilbake-dimensjonene [...] grønt og grått. Jeg forsøker å skape en global bevissthet – hele tiden – få fram tid og rom, at vi lever på en rund klode i et uforståelig mysterium» – «finne ut av den ubegripelige signatur, eller lyse et ansikt frem, en farve av håp». Dette mener jeg kommer veldig tydelig fram i hans dikt, der han bruker glassmetaforen på mange måter.

Ord-arkitekten

«Ord-arkitekten» Rolf Jacobsen møter vi allerede i første dikt i debutsamlingen i *Jord og jern* fra 1933. I åpningsdiktet «Regn» skaper han et visuelt rom som for meg ligner på Hamardomen. Om regnet sier han:

Himlen har stillet sin harpe på skrå mot jorden
og rører de tusen strenger med døvende vellyd,
[...] mens himlen legger de tynne striper av jern

tonende over mitt hjerte.
[...]
Himmelens harpe
rører de tusen strenger,
[...]
Regn var det første sansene skjønte på
jorden

Det gikk over seksti år fra dette diktet ble skrevet og til Hamardomen reiste seg. Her er et visuelt slektskap med Hamardomens skrå vegger i stål og glass og som regnet kan sile nedover «med døvende vellyd».

Når jeg vandrer eller sitter inne i Hamardomen, uansett årstid, så får jeg en opplevelse av at jeg befinner meg midt i en harpe hvor lysets variasjoner og årets gang spiller på både rommet og stedet. Naturen med himmelhvelvingen utenfor, historie og nåtid spiller sammen opp til en symfoni.

Fra Rolf Jacobsens første dikt er samspillet mellom natur og teknikk med. Det skrånede regnet oppleves som harpestrenger og sammenlignes med «de tynne striper av jern».

Henimot midten av boka med Jacobsens samlede dikt møter vi harpen og harpestrengene igjen. I diktet «Haydn» skaper Rolf Jacobsen et rom hvor noe er utenfor og noe er innenfor, og han bruker nettopp glasset som bilde på dette:

HAYDN

I den store Haydn-konsert
der fiolinene var himlens lovsanger
og harpene de dype hjerteslag fra
skapningen,
var fingrene hennes over bronsestrengene
sommerfuglenes dans
der de foldet seg ut og lukket seg til
foldet seg ut,
foldet seg ut og lukket seg til
som sværmerne vinger, gjennomlyste av
frost,
flagrende, flagrende
over det store vindu som aldri åpnes,
utenfor ruten, utenfor ruten
og aldri inne.

Rolf Jacobsen lar musikken åpne for «himlens lovsanger» og de «dype hjerteslag fra skapningen». Hos ham er det dimensjoner.

Fingrene til harpespilleren blir for ham sommerfugler som viser seg å være utenfor «det store vindu som aldri åpnes».
Utenfor «det store vindu som aldri åpnes».
Hva mener han?

Skulle tro han sto innenfor glasset i Hamardomen da han skrev dette. I Hamardomen er vi vitne til det paradoks at glasset samtidig som det skaper et begrenset rom, også skaper et stort åpent rom som inviterer hele naturen og døgnets skiftende lys like inn i katedralrommet og på den måten utvider det.

Hva er det lyrikeren vil si oss? Glassruten er gjennomskinnelig, men samtidig ugjennomtrengelig. Slik viser glasset oss en vesentlig side av vår tilværelse.

Vil dikteren beskrive med bildet av glasset, som stenger noe ute og noe inne, menneskets dypeste lengsel? Opplever han noen av lengselens dypeste øyeblikk som et fengsel – innenfor en «hinne [...] av glass»? Mennesker aner hva som er lengselens og troens mål, men kan ikke nå det. Friheten som sommerfuglen synliggjør, er «utenfor ruten, utenfor ruten / og aldri inne».

I Hamardomen skjer det ofte at fugler kommer inn og flyr rundt i rommet. De fleste finner veien ut igjen gjennom en åpen glassluke, men dessverre ikke alle. En sommerdag sto jeg utenfor og så en fugl som gjentatte ganger fløy opp til toppen av glassveggen. Den holdt nebbet tett inn mot glasset og lot seg skli lett og lekent nedover. Opp igjen, og på ny samme manøver nedover langs hele glassveggen. Jeg gikk nærmere og oppdaget at på innsiden var det også en fugl som gjorde akkurat det samme. Med glasset imellom seg prøvde de å nå hverandre med nebbene. De fortsatte på ny og på ny som i et uopphørlig behov og ønske om å nå hverandre. De kunne se hverandre gjennom glasset, men det forhindret dem samtidig i å nå helt bort til hverandre. Glasset skapte et utenfor og et innenfor. Hvordan det gikk videre med de to fuglene, vet jeg ikke.

Fuglene i Hamardomen, så vel som sommerfuglene, minner oss om vår situasjon som mennesker. Fugler er formidlere. Det særegne med formidlere er at de er – «imellom».

Fugler er midt imellom jord og himmel,

FOTO: ANNO DOMKIRKEODDEN

mellom det som er lavt og det som er i høyden. I dette mellomrommet er også vi mennesker, mellom jord og himmel, mellom det vi ser og det vi ikke ser, det som er usynlig for oss.

Et viktig begrep hos Rolf Jacobsen er nettopp «mellomrommet» som vi mennesker lever i, mellom jord og himmel, og at vi skal «igjennom noe» til en annen verden som er rundt oss, som vi ikke ser, men dog kan ane.

Gjennom glasset ser vi noe utenfor oss, men vi kan ikke nå det. Glasset hindrer oss. Det viser oss dette dobbelte, at noe er utenfor den trange virkeligheten, men som er umulig å nå. Eller som Rolf Jacobsen sier: «det store vindu som aldri åpnes.» Men glasset viser at det er et rom der ute, og det gjør noe med oss. Det er et rom rundt oss, begrenset, men også ubegrenset.

Samtidig er dette rommet større enn det det begrenser – et paradoks! Det store kosmiske rom er med oss der vi befinner oss inne i Hamardomen. Først da Hamardomen var reist, kan den synliggjøre våre eksistensvilkår – gjennomskiktig, men ikke ugjennomtrengelig ... Vi er i et mellomrom.

I BRINGEBÆRTIDEN

I bringebærtiden
kommer vepsene inn i huset,
og finner ikke ut igjen, dag etter dag
dasker de mot rutene, summe-summe-
sum
til vi kan feie dem ut på søplebrettet.

Også for deg og meg
er det stengsler vi ikke kan forstå.
Vi kaster oss gang etter gang mot noe vi
ikke kan se
til de feier oss ut en dag på søplebrettet.
Om ikke noen på jorderik eller i skyene
tilfeldigvis
skulle sette opp et vindu så vi kommer
igjennom.

Hva slags vindu?

Rolf Jacobsen var redd for at vi mennesker
skulle gjøre det for trangt og smått rundt oss.
Mennesket må ha rom rundt seg, mente han.
Vi må ha åpninger.

Lyrikerens ord holder livet åpent. Og han
snakker om at kunsten på mange måter er et
ekko av det som omgir oss. Den er en hinne
som omgir oss, og noen må lytte slik at det
trenger igjennom uten at det mister seg selv.
Slik ser han lyrikeren som en antenne for
det som omgir oss. Om sitt dikteriske arbeid
sier han: «Jeg er en ensom lytter – ute ved
forpostene. En observatør. Kanskje har jeg
fått litt mer antenne på min mottager enn
folk flest [...] Det jeg fanger opp forsøker jeg
å transformere i et forståelig språk, og bringe
det videre til menneskene.»

Som lyset trenger seg igjennom glasset og
ikke blir fanget av det, blir heller ikke det som
uttrykkes igjennom lyrikeren, fanget av ordene
som dikteren bruker. Mens vi står og ser mot
glasset i Hamardomen, kan vi ane at ordene
i språket vårt er et slags glassvindu med
åpninger inn mot noe større.

Det er denne overskridelsen dikteren
bringer videre. For dikteren er et menneske
som har antenner til å føle, lytte og se litt
skarpere enn oss andre. Han lytter seg til ord
vi ikke hører selv. Vi må derfor vandre rundt
med dikteren. Det han viser oss, er noe «som
sitter fast i luften som en hinne», som «et hus
av glass», som han sier. Som glasset er ordene
han gir oss, også skjøre og sårbare.

Lyrikerens ord holder livet åpent.

Derfor sier han at vi alltid må ha «en luke i
taket for tvilen».

Slike luker finnes konkret i Hamardomen.

Når vi står inne under glasshvelvingen,
hører vi ofte lyder nettopp fra luker i taket som
åpnes og lukkes kontinuerlig for å regulere

temperaturen.

«Det må alltid være en luke i taket for
tvilen.»

Det er en tvil som åpner for mysteriet for
Rolf Jacobsen, og ikke en bastant tvil som
stenger. Denne undringens tvil uttrykker han i
diktet «Det vi vet – –»:

DET VI VET – –

De var på månen men det meste
står igjen å vite, det meste
er u-oppdaget,
kan ikke forstås, kan vi ikke engang
tenke oss
– det meste
er i taushet, det vi vet
er en spurv, det vi vet
er et smett i en port,
en plutselig
regndråpe i øyet.

Det er like langt innover i universet i oss, som
det er utover i universet og kosmos utenfor
oss. Han holder det meste på litt avstand og
betrakter det hele for ikke å gjøre tingene
nettopp for små og begrenset.

Han er redd for skråsikkerheten. Av den
grunn er han kalt «tvilens poet», fordi han ofte
snur om på det tilvante og fastlåste og åpner
nye rom og horisonter. Tvilen er ikke her å
forstå som en fastlåst livsinnstilling, men som
en sikkerhetsventil mot å lage rommet rundt
oss for trangt.

Han sa: «En kan ikke tro mer enn 99
prosent. En må alltid ha en bitteliten tvil for
ellers blir du fanatiker, og da blir du livsfarlig
[...] Det må alltid være en luke i taket for
tvilen.» Også her synliggjør Hamardomen
dikterens bilde og metafor for noe livsviktig
ved det å være menneske.

«Bak dørens rute, inne hos dig selv»

Jeg har prøvd å vise hvordan de til sammen
1 675 glassplater og 4 200 rørdeler som
utgjør Hamardomen, kan føre en dialog med
Rolf Jacobsens diktning og åpne opp for
dimensjoner og horisonter og universer vi
ellers ikke kunne fått beskrevet.

Men han bruker også glassmetaforen
mer individuelt for å beskrive hvert enkelt
menneskes plass i kosmos, som her i

«Grubene»: «Bak dørens rute, inne hos dig
selv.»

Det store felles vinduet som Hamardomen
er, står slik i sammenheng med de mange små
vinduer vi til daglig har erfaring med fra våre
hus og hjem. Fra første til siste diktsamling
finner vi dikt der Rolf Jacobsen beskriver
menneskets plass og eksistensvilkår nettopp
som «Bak dørens rute, inne hos dig selv».
Utenfra sett er menneskene bak sine vinduer
som

kloder
– ensomme for sig selv.

Hvor bakom de små gardiner
mennesker går omkring

Vinduene taler til oss og om oss. De gir oss
den nye dagen, «ditt vindu lukkes op mot
morgenen», sier han. Han får oss til å ikke ut
av vinduet i januar

da verden er full til overmål av levende sene
som møter deg med glade bjeff mot ruten
og legger seg lydig ned foran alle dører ut
som en stor vennlig hund

Eller han åpner øynene våre for at «Nu er det
mai på ruten [...] – – jordens vår».

Begrepet vindu har for øvrig fått en ny
forståelse gjennom datateknologien som har
erobret vår hverdag i løpet av de årene som
har gått siden Rolf Jacobsen døde. Vi er alle
fortrolige med dataprogrammet Windows.
Alle som sitter foran en PC, åpner og lukker
Windows – vinduer – hele dagen. Vi åpner,
ser, lukker, åpner og lukker verdener hele
tiden. Den erfaring mange slik har fått i
datatidsalderen, kan gi ytterligere forståelse
for Rolf Jacobsens billedverden.

Rolf Jacobsen bruker også bildet glass
og vindu om sitt dobbelte forhold til det vi
mennesker skaper og bygger. Han sier: «i
den nye tiden, der snart alt er gjort av glass
/ og gjennomskiktig, for vi har fått nye øyner
/ og hårde. Du ser nesten alt som hender på
Jorden. / Og gleden din blir langsomt dempet
ned.»

Hamardomen er skapt i den aller beste
sort glass – spesiallaget i England med stor
gjennomskinnelighet for å gi både innsyn og

utsyn. Samtidig skifter Hamardomen hele
tiden mellom lys og mørke, sol og gråvær på
sine glassvegger.

Rolf Jacobsen betror oss hva han
foretrekker. I en verden hvor glasset står i
fare for å gjøre alt synlig så «gleden din blir
langsomt dempet ned». Derfor foretrekker han
gråværet og «den matte rute».

Faktisk holder jeg meg mest til gråværet
– sånn i det lange løp. Gråvær
er godt å jobbe i (for den som er innendørs).
Og det gjør jobben sin bra.
Vasker vinduet og utgangsdøren. Hele gaten
og gir gro-vann over alt det grønne. Hele
jorden.

For, sier han:

Det er i halvlyset vi har livet vårt.
[...]
Daggryet og skumringen. Gråsonene må
du være
nøye med. Konturene av et ansikt.
Kinnbenene i livet ditt,
ser du klarere da.

Undringens stunder. Timene da ting blir til.

Undringens timer. Timene da alt blir til. Er det
for å føre oss inn i disse livgivende timer av
våre liv og hvor det kan skapes noe nytt, at han
braker glass som bilder og metaforer i sine
dikt? Det er som å gå inn i usynligheten for å
kunne se mer enn vi før har kunnet se.

Stedet for det lange blikket

Til slutt noen ord om Hamardomens glass-
hvelving som et «vindu mot en evighet».
Hamardomen er stedet der sjelen får det
lange, hvilende blikket – evighetsblikket. Det
er det samme blikket som barn kan få når
man leser for dem. Da kan de leve i det lange,
hvilende blikket lenge. Vi trenger rom som kan
føre oss inn i dette lange blikket, hvor «det
lange løp, det dryge løft, selve livsbuen er lagt i
ord», som jeg skriver i boka *Hamardomen*.

Her er stedet som bokstavelig talt plasserer
oss i kosmos.

Selv hevdet Rolf Jacobsen at «poesien
skjer i rommet mellom hjertet og stjernene»,
i det kosmiske rom. Det er i det rommet
poesien oppstår og troen får næring, og gjør

hans diktning til noe gjennomskinnelig og dog ugjennomtrengelig som glasset selv. I denne dobbeltheten og i dette mellomrommet lever vi som mennesker. Det kan neppe visualiseres tydeligere noe annet sted enn i Hamardomen. Rolf Jacobsen samler det hele i et kjent og meget kjærte dikt på tre strofer – lik kirkens treleddede trosbekjennelse:

GUDS HJERTE

Guds hjerte vet vi ikke,
men vi vet
noe som overstrømmer oss
som et regn over hendene.

Hans øyne ser vi ikke,
men vi ser
usynlig lys over alle ting
som i sommernatten.

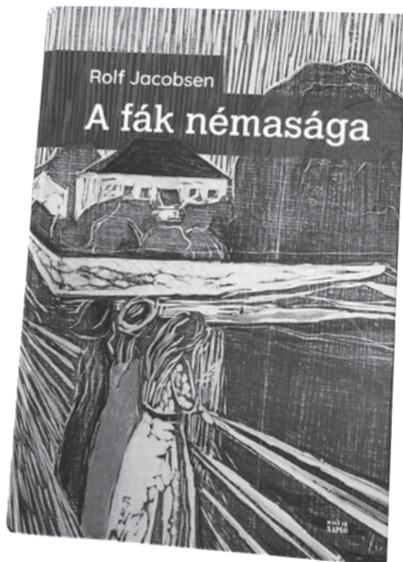
Hans stemme hører vi ikke,
men vi finner
veier overalt og spor i hjertene
og stier med lavmælt lys.

(Artikkelen er basert på et foredrag holdt i menighetssalen i St. Torfinns kirke 30. november 2019. Artikkelen har tidligere vært publisert i en annen versjon i *Signaler* 1/2010.)

ARNE BAKKEN (f. 1948 i Tolga) er utdannet teolog fra Universitetet i Oslo. Han har også studert folkeminnevitenskap og er utdannet agronom. Inntil han i 2003 ble pilegrimsprest i Hamar bispedømme var han prest i Trondheim, hvor han i 1994 ble pilegrimsprest, landets første, ved Nidarosdomen. Bakken har blant annet utgitt bøkene *Nidarosdomen – en pilegrimsvandring* (1997) og *Hamardomen* (2009), den siste sammen med fotografen Svein Bjørtomt.

NOTISER

Ny diktsamling på ungarsk

Nylig forelå en samling av Rolf Jacobsens dikt på ungarsk, gjendiktet av Jávorszky Béla. Boken, som er utgitt i Budapest i 2019, inneholder 60 dikt og har Munchs *Pikene på broen* på forsiden. Tittelen på boken er *A fák némasága* (Tausheten i trær). Dette er andre gang Jacobsens dikt utgis i Ungarn, den forrige boken kom i 1978, *A város metafizikája* (Byens metafysikk), gjendiktet av Vince Sulyok. Rolf Jacobsen skal ha vært den første norske lyrikeren med en diktsamling på ungarsk, og i forbindelse med utgivelsen ble han høsten 1978 invitert til Budapest.

Månedens gjenstand på Facebook

I løpet av 2020 skal gjenstandene i Rolf Jacobsens leilighet i Skappels gate 2 registreres. Til dette prosjektet har Rolf Jacobsens Venner mottatt støtte fra Kulturrådet, Hedmark fylkeskommune og Hamar kommune. Hver måned velger vi ut en gjenstand som vi presenterer på venneforeningens Facebook-side. Følg med!

Vil du vite mer om Rolf Jacobsen og hans diktning?

Rolf Jacobsens Venner kan tilby kåserier, foredrag og forelesninger for store og små grupper i lag, foreninger, bedrifter og skoleverk.

Kontakt oss på post@rolf-jacobsen.no

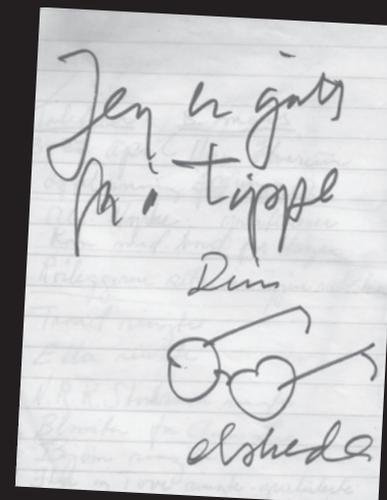
Om medlemskap

Medlemskap i Rolf Jacobsens Venner koster kr 250 per år. Skoleelever og studenter betaler halv pris. Som medlem får du tilsendt medlemsbladet *Signaler* to ganger i året, og du kan bl.a. kjøpe billetter til Nordisk poesifestival | Rolf Jacobsen-dagene til redusert pris.

Se nettsidene våre for mer informasjon om foreningen og medlemsfordeler.

Send e-post til post@rolf-jacobsen.no eller betal til bankkonto.nr. 1800 15 43497. Husk å oppgi navn og adresse.

Vil du støtte Rolf Jacobsens Venner med din Grasrotandel?

Fra Rolf til Petra.
Lapp funnet i notisblokk i Skappels gate 2.

Grasrotandelen er en ordning fra Norsk Tipping, hvor du som registrert spiller kan velge ett lag eller én forening som du ønsker å støtte – din grasrotmottaker.

Vi oppfordrer deg til å støtte Rolf Jacobsens Venner!

**ROLF
JACOBSENS
VENNER**

rolf-jacobsen.no